

تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های رشته جغرافیا (برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و یزد (۱۳۷۶-۱۳۸۴) با تأکید بر پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عامل اثرگذار

فاطمه مکی‌زاده^۱

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عامل اثرگذار در مجموعه مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا (گرایش شهری) در دانشگاه‌های یزد، تربیت مدرس و تهران در طول سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴ است.

نتایج حاصل شده بیانگر آن است که از مجموع کل استنادها (۹۸۵۴) در سه دانشگاه مورد بررسی، بیشترین استناد را به کتاب با ۶۹/۳۱ درصد (۶۸۳۰ مورد) و کمترین استناد را پایگاه اطلاعاتی ناپوسته با ۱۴ درصد (۱۴ مورد) داشته است. پایان‌نامه نیز ۶/۸۳ درصد (۶۴۷ مورد) از کل منابع مورد استناد را در برمی‌گیرد. بیشترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی توسعه فضایی و تحلیل مکانی با ۱۲/۶۷ و کمترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی مسائل طبیعی شهرها و حاشیه‌نشینی با ۲/۲۲۶ درصد گرایش داشته‌اند. پربسامدترین پایان‌نامه، پایان‌نامه علی‌زنگی‌آبادی (۱۳۷۱) با ۱۰ استناد از دانشگاه تربیت مدرس پایان‌نامه میرنجف موسوی (۱۳۸۲) از دانشگاه یزد با ۸ استناد تمام این پایان‌نامه‌ها در گروه موضوعی «توسعه فیزیکی و تحلیل مکانی و توسعه فیزیکی» هستند.

بیشترین میزان اثرگذاری را پایان‌نامه‌های دانشگاه یزد با عامل اثرگذار ۱۰۰ در سال ۱۳۸۴، دانشگاه تربیت مدرس با عامل اثرگذار ۶۲ در سال ۱۳۸۳ و دانشگاه تهران با عامل اثرگذار ۲۲ در سال ۱۳۸۰ داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها

تحلیل استنادی، عامل اثرگذار، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا.

مقدمه

هر فعالیت علمی نیازمند آگاهی از فعالیت‌های مرتبط پیشین است. به عبارت دیگر تعمق در آثار دیگران و استفاده از اندیشه‌های پویا و ارتباط آن‌ها با قلمرو فکری خود به گونه‌ای که جنبه‌های مختلف آن را بهتر و دقیق‌تر

۱. عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه یزد makkizadeh@yahoo.com

تحلیل کنیم و از این طریق نسبت به میراث فکری خود غنی‌تر و عمیق‌تر بیندیشیم، از جمله وظایفی است که هر محقق باید در انجام آن اهتمام ورزد. بر این اساس است که کارهای آینده بر پایه آنچه در گذشته انجام شده، بنا می‌شود و کارهای گذشته به مدد کارهای جدید، کامل یا دست‌کم پالایش می‌شوند. به عبارت دیگر ریشه‌های نظری هر پژوهش تازه در سرزمین پژوهش‌های مرتبط گذشته جان گرفته‌اند.

مراجع مورد استناد در انتشارات علمی نشان‌دهنده منابع و خاستگاه اندیشه‌های گنجانده شده در این مقالات هستند؛ بدین معنا که توزیع مقالات مورد ارجاع، برحسب مجرای انتشار، حوزه موضوعی و تاریخی تألیف مقاله، منعکس‌کننده شکل‌ها و جنبه‌های گوناگون علایق و منابع آن اجتماع علمی است.

کسلر معتقد است که مراجع، منعکس‌کننده اظهارات فکری و ادعاهای ذهنی هستند که در یک انتشار علمی تولید و خلق شده‌اند.

بنابراین یکی از فعالیت‌هایی که با استفاده از تحلیل استنادی صورت می‌گیرد تعقیب یک اندیشه از طریق روگیری استنادها جهت رسیدن به نخستین طرح یک فکر، یا بداعت در یک حوزه علمی و به قولی، به منظور استفاده در تدوین تاریخ علوم است (۲: ۱۲).

در مطالعه استنادی که امروز، در بررسی روابط مفهومی نوشته‌ها مورد توجه است، رابطه میان مدرک استناددهنده و مدرک مورد استناد، بررسی می‌شود. و اگر روابط و قواعدی را که بر این رابطه حاکم است،

کشف کنیم، دست به تحلیل استنادی زده‌ایم. تحلیل استنادی یکی از روش‌های کمی است که به ارزیابی متون علمی بر اساس شمارش استنادهای تعلق گرفته به آن متون می‌پردازد (۶: ۳۸).

البته، شمارش صرف استنادها، ارائه‌دهنده اطلاعات اندک و گاهی عجولانه و بی‌تأمل و حتی نادرست درباره نوع و میزان فعالیت‌های علمی دانشمندان یا اجتماعات علمی است. به هر صورت برای استفاده از روش‌شناسی‌های آماری معتبر و موفق در تجزیه و تحلیل ارجاعات، تلاش‌هایی صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به عامل اثرگذاری اشاره کرد که در این مقاله این عامل در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بیان مسئله پژوهش

یکی از متون پژوهشی که نقش قابل توجهی در تولید اطلاعات علمی ایفا می‌کند، پایان‌نامه‌ها هستند. این متون به لحاظ امکان تبادل نظرگاه‌های دانشجو با استادان راهنما و مشاور در تدوین پایان‌نامه و نظارت مستمر آنان در جهت کاهش خطاها و لغزش‌ها و همچنین به دلیل پرداختن به موضوعات بدیع و ارائه نگرش‌های نو نسبت به مسائل پیشین حائز اهمیت هستند. از سوی دیگر با توجه به ویژگی ژرف‌نگری و محدود بودن دامنه کار در تدوین پایان‌نامه سبب می‌شود که برای یافتن شواهد تحقیق یا سابقه کار، متون و منابعی جستجو شود و مورد استفاده قرار گیرد که گاه ممکن است از چشم دیگران

دور بماند. ماهیت منابع و روی آوردن به اسناد و مدارکی که شناسایی و دستیابی به آن‌ها با دشواری صورت گرفته سبب می‌شود که فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها منبع با ارزشی برای آگاهی نسبت به متون موضوعی کاملاً محدود باشد. همین ویژگی سبب می‌شود که پایان‌نامه‌ها از دو دیدگاه در رشته‌های مختلف دانشگاهی و پژوهشی مورد توجه قرار گیرند. یکی به عنوان مدرک مفید پژوهشی (به اعتبار متن تحقیق) و دیگری به مثابه نوعی کتاب‌شناسی تخصصی (به اعتبار فهرست مآخذ پایانی).

هر پایان‌نامه بنا به ماهیت و هدف پژوهشی خود از یک استراتژی مداوم و پیوسته پیروی می‌کند، به گونه‌ای که زنجیره تحقیقات همواره حفظ شده و تحقیقات بعدی از یافته‌ها و تجربیات آن‌ها سود جسته و یا تأثیر می‌پذیرند و باعث پربار شدن پژوهش‌های آنان می‌شود. این تأثیر با میزان حضور منابع استناد شده در فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها با استفاده از عامل اثرگذار، قابل محاسبه است. بنابراین، پژوهش حاضر در نظر دارد با توجه به کاربردی که عامل اثرگذار در مجلات داشته، این عامل را در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا مورد مطالعه قرار دهد. به عبارت دیگر این پژوهش برآن است تا از طریق مطالعه استنادهای انجام شده در مجموعه منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا در سه دانشگاه یزد، تربیت مدرس و دانشگاه تهران با استفاده از عامل اثرگذار به بررسی میزان حضور پایان‌نامه‌های مورد استناد همین رشته در طول سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴

بپردازد. سودمندی مجموعه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی دانشگاه و رویکرد پژوهشی دانشگاه موارد دیگری است که در کنار عامل اثرگذاری نمایان خواهد شد.

هدف و فایده پژوهش

هدف از پژوهش حاضر، بررسی میزان استناد به پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا (دانشگاه‌های یزد، تربیت مدرس و دانشگاه تهران) در پایان‌نامه‌های این رشته و بررسی پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عوامل اثرگذاری در مجموعه مآخذ این پایان‌نامه‌ها در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴ است. پایان‌نامه‌ها به عنوان یک اثر پژوهشی می‌توانند توسط عامل اثرگذار مورد بررسی قرار گیرند، که نتایج حاصل شده میزان حضور پایان‌نامه‌ها در تدوین پایان‌نامه‌های این رشته را نشان می‌دهد و می‌تواند در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های گروه‌های آموزشی جغرافیا در ارائه واحد پایان‌نامه و همچنین برای استادان راهنما در هدایت پایان‌نامه‌ها و دانشجویان در تدوین پایان‌نامه‌ها مؤثر باشد. همچنین در کنار عامل اثرگذار با توجه به سؤالات مطرح شده می‌توان به عمده‌ترین منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌ها، زبان غالب مورد استفاده، گرایش موضوعی ... دست یافت که اعمال بروندهای آن در مجموعه‌سازی و توسعه مجموعه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی دانشگاه نقش مهمی خواهد داشت. از جمله مواردی که در این پژوهش در کنار عوامل اثرگذار به آن پرداخته شده عبارت است از بررسی منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های

کارشناسی ارشد جغرافیا، تعداد پایان‌نامه‌های مورد استناد، بیشترین گرایش‌های موضوعی در پایان‌نامه، پربسامدترین پایان‌نامه‌های مورد استناد.

پایان‌نامه‌های همین رشته طی سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴ در فهرست منابع و مآخذ هر پایان‌نامه، اطلاعات کتاب‌شناختی آن‌ها آورده شده است.

فرضیات پژوهش

- ۱- بیش از ۵۰ درصد از پایان‌نامه‌های جغرافیا مورد استناد پایان‌نامه‌های این رشته قرار می‌گیرند.
- ۲- پایان‌نامه‌های دانشگاه تهران در مقایسه با دانشگاه یزد و تربیت مدرس دارای عامل اثرگذاری بالاتری است.

عامل اثرگذاری: معیاری است که برای سنجش بسامد میانگین مقالات در یک مجله در یک دوره یا سال معین مورد استناد قرار گرفته است. عامل اثرگذار در این پژوهش بسامد میانگین پایان‌نامه‌هایی است که در طول سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴ در پایان‌نامه‌های جغرافیا مورد استناد قرار گرفته‌اند.

روش‌ها و فنون

روش پژوهش (و توجیه روایی آن)

در این پژوهش به منظور بررسی پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عامل اثرگذار در مجموعه مآخذ پایان‌نامه‌های این رشته از روش تحلیل استنادی بهره گرفته شده است. تحلیل استنادی یکی از روش‌های کتاب‌سنجی است و در رتبه‌بندی انتشارات بر اساس اهمیت آن‌ها، معرفی متون هسته‌ای، ردیابی انتشار اندیشه‌ها، اندازه‌گیری تأثیر انتشارات، مطالعه بین‌رشته‌ای موضوعات، جستجوی ساختار علم و توسعه کنترل کتاب‌شناختی کاربرد دارد و از آنجایی که در این پژوهش نیز سعی بر آن است که میزان تأثیرگذاری و حضور پایان‌نامه در تدوین پایان‌نامه مورد بررسی قرار گیرد، در نتیجه از این روش کمک گرفته شده است.

سوالات اصلی پژوهش

- ۱- عمده‌ترین منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های جغرافیا کدام است؟
- ۲- چه سهمی از منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌ها به پایان‌نامه‌های این رشته اختصاص یافته است؟
- ۳- بیشترین موضوعاتی که پایان‌نامه‌ها به آن گرایش داشته‌اند کدامند؟
- ۴- پربسامدترین پایان‌نامه مورد استناد کدام است و مربوط به کدام دانشگاه و در چه موضوعی است؟
- ۵- میزان حضور پایان‌نامه‌های مورد استناد با استفاده از عامل اثرگذاری در پایان‌نامه‌های مورد بررسی در طول دوره ۸۱ ساله به چه صورت است؟

تعریف عملیاتی

پایان‌نامه‌های مورد استناد: منظور، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد جغرافیا است که در تدوین

جامعه مورد مطالعه

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل

کلیه منابع مندرج در فهرست مآخذ و منابع پایانی پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد رشته جغرافی برنامه‌ریزی شهری در دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه یزد بین سال‌های ۱۳۶۷-۱۳۸۴ است.

منابعی که به صورت پانویس یا در جاهای دیگر پایان‌نامه ذکر شده‌اند، مورد نظر نیست. همچنین در مواردی که در یک پایان‌نامه بیش از یک بار از یک منبع استفاده شده فقط یک بار به عنوان استناد به حساب آمده است. (جدول ۱)

جدول ۱. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های مورد بررسی

دانشگاه	تعداد	درصد
تربیت مدرس	۲۸	۲۱/۲۲
تهران	۷۲	۵۴/۵۴
یزد	۳۲	۲۴/۲۴
جمع	۱۳۲	۱۰۰

شیوه‌های تجزیه و تحلیل و ابزارهای گردآوری اطلاعات

ابزار مورد استفاده در این پژوهش کاربرگه بوده است. با توجه به منابع مورد استناد در فهرست مآخذ پایان‌نامه‌های مورد بررسی، کاربرگه‌ای طراحی و تعداد و نوع منابع مورد استناد در آن‌ها گردآوری شد.

اطلاعات گردآوری شده با انتقال به جدول‌ها و نمودارها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و آن بخش از پژوهش که به محاسبه عامل اثرگذار می‌پردازد، با استفاده از فرمول زیر محاسبه شده است (۱۲: ۱۷۰):

$$GF_n = \frac{C_n}{Y_{Pn-1} + Y_{Pn-2}}$$

که در آن GF_n ، عامل (اثرگذار) یک مجله در سال n C_n تعداد کل استنادهای مقالاتی است که در مجله مورد نظر در سال‌های $(n-)$ و $(n-)$ انتشار یافته، و Y_{Pn-} و Y_{Pn-} تعداد مقالاتی است که در سال‌های مورد نظر انتشار یافته است که در این پژوهش، پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های مورد بررسی جایگزین مقالات مجلات شده است.

پژوهش‌های انجام شده

امروزه ارزیابی تحقیقات علمی به طور فزاینده‌ای رو به گسترش است و در این میان جریان بهره‌وری از اطلاعات یکی از اهداف عمده ارزیابی‌هاست. در این فضای جدید تحقیقاتی مطالعات استنادی یکی از جنبه‌های مهم ارزیابی فعالیت‌های تحقیقاتی است.

عنصر مهمی که در موفقیت اقدامات مربوط به منابع تحقیقاتی اهمیت زیادی دارد، دسترسی به اطلاعات و آماری است که در مورد تحلیل استنادی، کتاب‌سنجی، ارزیابی استنادها و غیره تهیه شده‌اند. با مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی مختلف در ارتباط با تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها، تحقیقات و پژوهش‌ها مشاهده شد که با عنوان پژوهش‌های انجام شده در ایران و پژوهش‌های انجام شده در جهان معرفی می‌شوند.

پژوهش‌های انجام شده در ایران

ریاحی‌نیا (۱۳۷۲) به بررسی میزان کاربرد نشریات ادواری لاتین در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری در فاصله سال‌های

۱۳۵۴-۱۳۷۱ پرداخته و به این نتیجه رسیده است که از مجموع ۲۴۴۶ استناد، بیشترین استناد به کتاب‌های لاتین با ۲۸/۴۷ درصد، و کمترین آن به گزارش‌ها و مصاحبه‌ها با ۰/۳۷ اختصاص یافته است. نیز بیشترین میزان استفاده از نشریات ادواری لاتین به دانشگاه تربیت مدرس و کمترین میزان استناد به دانشگاه تهران اختصاص دارد (۴).

کیانمهر (۱۳۷۶) با بررسی روند موضوعی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های مستقر در تهران در طی سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۷۵ به این نتیجه رسیده است که سال ۱۳۷۴ با ۶۰ عنوان پایان‌نامه، بیشترین تعداد استناد را در طی سال‌های مورد بررسی دارد؛ بیشترین تعداد پایان‌نامه‌های با ۴۸ عنوان (۱۶/۸ درصد) در گروه موضوعی «سازمان‌دهی، ذخیره و بازیابی اطلاعات»، و بعد از آن «انواع کتابخانه‌ها» با ۳۳ عنوان (۱۱/۵ درصد) است. کمترین تعداد پایان‌نامه‌ها با دو عنوان (۰/۷ درصد) به گروه موضوعی «کلیات کتابداری» پرداخته است. در گروه موضوعی «حفظ و نگهداری» پایان‌نامه‌ای تهیه نشده است (۷).

رویائی (۱۳۷۶) نیز با استفاده از روش تحلیل استنادی، پایان‌نامه‌های دکتری علوم انسانی دانشگاه‌های تربیت مدرس و آزاد اسلامی را در رشته‌های مختلف علوم انسانی در سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۵ مورد بررسی قرار داده است. نتایج حاصل شده، بیانگر آن است که از مجموع ۶۹۴۹ استناد، در دانشگاه تربیت مدرس، ۵۸/۱ درصد به کتاب‌ها، ۶۰/۵ درصد به نشریات ادواری، ۶۸/۷ درصد به پایان‌نامه‌ها

و ۵۸/۵ درصد به سایر منابع اختصاص داده شده است و از نظر نگارش منابع، زبان فارسی با ۴۶/۱ درصد دارای بیشترین استناد و زبان عربی با ۱ درصد، کمترین استناد را داشته است. در مقابل دانشگاه آزاد از مجموع ۹۹۸۴ استناد، ۴۱/۹ درصد به کتاب‌ها، ۳۹/۵ درصد به نشریات ادواری، ۳۱/۳ درصد به پایان‌نامه‌ها و ۴۱/۵ درصد به سایر منابع استناد داشته است. از نظر زبان نگارش منابع، زبان فارسی با ۵۱/۳ درصد بیشترین و زبان عربی با ۲ درصد کمترین استناد را داشته است. بیشترین استناد نیز مربوط به فاصله زمانی ۱۳۶۰-۱۳۷۰ بوده است (۳).

حری (۱۳۷۸) در بررسی وضع پیشینه در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی به این نتیجه رسیده است که از مجموع ۱۰۳۲ استناد در ۸۶ پایان‌نامه مورد بررسی، به‌طور متوسط به هر پایان‌نامه ۱۲ پیشینه تعلق گرفته و از کل پیشینه‌ها، ۷۲۶ مورد مربوط به زبان انگلیسی با میانگین ۸/۴۵ و ۳۰۶ مورد به زبان فارسی با میانگین ۳/۵۵ در هر پایان‌نامه است. در ارتباط با منابع مورد استناد ۶۶ درصد به مقاله، ۱۵ درصد به پایان‌نامه، ۱۳ درصد به کتاب و ۶ درصد به گزارش تعلق یافته است. بیشترین سهم در پیشینه‌های انگلیسی متعلق به مقاله (۸۳ درصد) و در پیشینه‌های فارسی متعلق به پایان‌نامه (۹۶ درصد) است (۱).

سنخایی (۱۳۸۲) در بررسی پایان‌نامه‌های مورد استناد به عنوان عامل اثرگذار در پایان‌نامه‌های رشته کتابداری دانشگاه‌های دولتی شهر تهران به این نتیجه رسید که از

مجموع کل استنادها (۱۲۹۸۹) در سه دانشگاه مورد بررسی، بیشترین استناد به کتاب ۵۴/۸ درصد و کمترین استناد را به پایگاه اطلاعاتی با ۰/۱۶ درصد داشته است. بیشترین پایان‌نامه به حوزه موضوعی «مواد و منابع» با ۱۴/۸ درصد کمترین به موضوع «خواندن» با ۰/۸۵ درصد گرایش داشته‌اند. بیشترین میزان اثرگذاری به ترتیب پایان‌نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران با عامل اثرگذاری ۱۱۵، تربیت مدرس با عامل اثرگذار ۱۰۰ و دانشگاه تهران عامل اثرگذار ۵۸ داشته‌اند (۵).

پژوهش‌های انجام شده در جهان

هولسپل^۲ و دیگران (۱۹۹۳) در بررسی میران استناد به مجلات تحقیقی محاسبات تجاری در طول سال‌های ۱۹۸۷-۱۹۹۷ به این نتیجه دست یافته‌اند که از مجموع ۲۷۴۵۳ استناد، ۵۴ درصد به مقالات مجلات، ۳۴ درصد به کتاب و ۱۲ درصد به سایر منابع اختصاص یافته است (۱۰).

رش وارنست^۳ (۱۹۹۵) با بررسی انتشارات علمی در همورئولوژی کلینیکی به این نتایج دست یافته‌اند که تعداد ۲۹۱ مقاله (از ۴۱ کشور) در ۱۸۵ مجله منتشر شده است که ۲۰۲ مقاله از آن‌ها (از ۲۸ کشور) به زبان انگلیسی است، در حالی که ۸۹ مقاله (از ۱۳ کشور) به ۱۱ زبان دیگر منتشر شده که ۲۵ مقاله از آن‌ها به زبان چینی، ۱۷ مقاله به زبان روسی و ۱۳ مقاله به زبان آلمانی است. ۱۲۳ مقاله در زمینه «پژوهش بالینی» (پژوهش بر

روی انسان)، ۱۰۵ مقاله در زمینه «پژوهش بنیادی» (در شرایط آزمایشگاهی یا مطالعه بر روی حیوان)، ۲۸ مقاله به روش‌شناسی همورئولوژی، ۲۵ مقاله به نقد و بررسی و ۱۰ مقاله نیز به گزارش‌های موردی اختصاص یافته است. مقالات آلمانی همچون اغلب مقالات کشورهای اروپایی به طور اخص بر مسائل کلینیکی تأکید داشته‌اند. پژوهش بنیادی و روش‌شناسی همورئولوژی بیشتر در آمریکا و ژاپن متداول بوده است. اغلب مقالات کشورهای اتریش، فرانسه، ایتالیا به زبانی غیر از انگلیسی است. در آلمان و اکثر کشورهای کوچک اروپایی میزان مقالات به زبان انگلیسی بیشتر بوده است. در مورد عامل اثرگذار نیز به ترتیب: آمریکا (۱۲۲/۵)، بریتانیا (۴۹/۱)، آلمان (۲۳/۹)، فرانسه و ایتالیا (کمتر از ۱۰) را به خود اختصاص داده‌اند (۱۱).

ادواردز^۴ (۱۹۹۹) با مطالعه استنادی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری در حوزه علوم پلیمر و مهندسی پلیمر به بررسی منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های دانشگاه اکرون طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۶ پرداخته است. نتایج حاصل شده بیانگر این مطلب است که تعداد کل منابع مورد استناد در ۳۲ پایان‌نامه دکتری، ۳۶۴۸ بوده و میانگین منابع مورد استناد در هر پایان‌نامه ۱۱۴ بوده است. تعداد کل منابع مورد استناد در ۳۲ پایان‌نامه کارشناسی ۲۲۲۶ و به طور متوسط ۶۹/۶ منبع برای هر پایان‌نامه بوده است و میانگین

2. Holspple

3. Resch & Ernest

4. Edwards

کل مراجع برای هر پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دکتری به طور کلی ۹۱/۷ بوده است. بیشترین استناد مربوط به مقالات مجلات (۷۷/۴ درصد در پایان‌نامه‌های دکتری و ۶۵/۲ درصد در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و در کل ۷۲/۸ درصد) بوده است. تک‌نگاشت‌ها، ۱۴/۸ درصد از استنادهای پایان‌نامه‌های دکتری و ۱۶/۳ درصد از پایان‌های کارشناسی ارشد بوده و در مجموع، ۱۵/۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. مجموعه مقالات کنفرانس‌ها، ۱/۸ درصد از استنادهای پایان‌نامه‌های دکتری و ۵/۹ درصد از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد را به خود اختصاص داده است و در مجموع، ۳/۳ درصد از کل استنادها را شامل می‌شود. مجموع کل مقالات و مجموعه مقالات کنفرانس‌ها در کل پایان‌نامه‌ها ۶۷/۱ درصد را در برمی‌گیرد. میزان استناد به پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ۲/۲ درصد و میزان استناد به پایان‌نامه‌های دکتری ۱/۶ درصد بوده است و در مجموع ۱/۹ درصد، به پایان‌نامه‌های استناد شده است (۹).

بالدت، هیش و مالک^۵ (۲۰۰۱) با استفاده از داده‌های نمایه استنادی علوم و مجله گزارش‌های استنادی طی بررسی تغییرات عامل اثرگذار در طول ده سال گذشته به این نتیجه دست یافتند که عامل اثرگذار اغلب مجلات افزایش ثابتی را در طول سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد (میانگین هوشبری ۶۵ درصد، میانگین فوریت‌های پزشکی ویژه ۱۴۵ درصد). مجلات رتبه‌بندی شده با عامل اثرگذار بالا از دیگر حوزه‌های تخصصی نیز

افزایش مشابهی را در طول این سال‌ها از خود نشان داده است (مجلات جراحی با میانگین ۶۵ درصد، مجلات قلبی و عروقی با میانگین ۵۹ درصد، مجلات عمومی با میانگین ۴۰ درصد). اکثر مجلات هوشبری، فوریت‌های پزشکی و مراقبت‌های ویژه متعلق به آمریکا و با عامل اثرگذار ۲ گزارش شده است (۸).

تجزیه و تحلیل اطلاعات

منابع مورد استناد

منابع مورد استناد فارسی و عربی در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه تهران

بیشترین استناد را به ترتیب، کتاب با ۶۹/۵۲ درصد، مجله ۱۱/۳ درصد، طرح پژوهشی ۶/۷۱ درصد، پایان‌نامه ۶/۳۴ درصد و سایر منابع به جز موارد ذکر شده ۵/۹۵ درصد و بالاخره پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته ۰/۱۴ درصد را به خود اختصاص داده است.

بیشترین استناد در سال ۱۳۷۸ به کتاب (۶۵۹ مورد)، مجله (۸۹ مورد)، پایان‌نامه (۵۶ مورد)، طرح پژوهشی (۷۹ مورد) و سایر منابع (۵۴ مورد) است. بیشترین استناد به پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته نیز در سال ۱۳۸۱ (۷ مورد) بوده است.

منابع مورد استناد لاتین در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه تهران

بیشترین استناد به ترتیب با ۷۶/۰۲ درصد به کتاب، ۹/۱۵ درصد به مجله، ۸/۴۵ درصد به

وب‌گاه، ۳/۵۲ درصد به سایر منابع و ۲/۸۱ درصد به طرح پژوهشی بوده است. بیشترین استناد به کتاب در سال ۱۳۸۲ (۳۱ مورد)، مجله در سال ۱۳۸۰ (۸ مورد)، طرح پژوهشی در سال ۱۳۸۰ (۲ مورد)، وب‌گاه در سال ۱۳۸۰ (۴ مورد) و سایر منابع در سال ۱۳۸۲ (۳ مورد) بوده است.

منابع مورد استناد فارسی و عربی در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه تربیت مدرس
بیشترین استنادها به ترتیب به کتاب با ۷۰/۰۴ درصد، مجله با ۱۲/۶۹ درصد، پایان‌نامه ۸/۴۲ درصد، طرح پژوهشی ۴/۵۶ درصد و سایر منابع با ۴/۲۶ درصد بوده است. بیشترین استناد به کتاب در سال ۱۳۸۲ با ۲۱۱ مورد، به مجله در سال ۱۳۸۱ با ۸۱ مورد، پایان‌نامه در سال ۱۳۸۲ یا ۵۵ مورد، طرح پژوهشی در سال ۱۳۷۰ با ۱۹ مورد، و سایر منابع در سال ۱۳۷۳ با ۲۹ مورد بوده است. قابل ذکر است که به وب‌گاه و پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته هیچ استنادی نشده است.

منابع مورد استناد لاتین در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه تربیت مدرس
بیشترین استنادها به ترتیب مربوط به کتاب (۷۷/۵۷ درصد)، مجله (۱۷/۳۹ درصد)، وب‌گاه و سایر منابع با درصد مساوی (۱/۸۳)، طرح پژوهشی (۰/۶۸ درصد)، پایان‌نامه (۰/۴۲) پایگاه اطلاعاتی پیوسته (۰/۲۲ درصد) است. بیشترین استنادها به کتاب، مجله،

پایان‌نامه، طرح پژوهشی، وب‌گاه و پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته مربوط به سال ۱۳۸۲ می‌شود (به ترتیب با ۱۷۸، ۳۶، ۲، ۳ و ۱ مورد) و بیشترین استناد به سایر منابع در سال ۱۳۸۱ با ۵ مورد بوده است. قابل ذکر است که در دانشگاه تربیت مدرس طی دوره‌های ۱۳۶۷-۱۳۶۸ و ۱۳۷۴-۱۳۷۹ پایان‌نامه‌ای وجود نداشته و دوره مورد بررسی به ۱۰ سال کاهش یافته است.

منابع مورد استناد فارسی و عربی در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه یزد
به ترتیب بیشترین استناد به کتاب با ۶۶/۲ درصد، مجله ۱۲/۳۸ درصد، پایان‌نامه ۸/۵۴ درصد، سایر منابع ۸/۰۴ درصد و طرح پژوهشی ۴/۸۴ درصد است. به وب‌گاه و پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته، استنادی صورت نگرفته است. همچنین، بیشترین استناد به کتاب در سال ۱۳۸۴ (۵۰۶ مورد)، مجله در سال ۱۳۸۳ (۸۷ مورد)، پایان‌نامه در سال ۱۳۸۴ (۸۳ مورد)، طرح پژوهشی در سال ۱۳۸۴ (۳۸ مورد) و سایر منابع در سال ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ (۴۳ مورد) است. از مجموع منابع مورد استناد، صرف‌نظر از نوع منبع بیشترین استناد مربوط به سال ۱۳۸۴ (۷۱۹ مورد) است.

منابع مورد استناد لاتین در پایان‌نامه‌های ارشد جغرافیا (گرایش برنامه‌ریزی شهری) در دانشگاه یزد
در طی سال‌های مورد بررسی بیشترین استنادها به کتاب در سال ۱۳۸۲ (۲۰ مورد)،

مجله در سال ۱۳۸۴ (۱۸ مورد)، وب‌گاه در سال ۱۳۸۱ (۲ مورد)، پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته در سال ۱۳۸۳ (۶ مورد)، طرح پژوهشی در سال ۱۳۸۴ (۴ مورد) بوده است و تنها استناد به پایان‌نامه لاتین در سال ۱۳۸۲ بوده است. صرف‌نظر از نوع منبع، بیشترین استناد مربوط به سال ۱۳۸۴ (۳۷ مورد) بوده است.

جدول ۲، نیز نمایانگر منابع مورد استناد (فارسی، عربی و لاتین) به طور کلی و به تفکیک ۳ دانشگاه مورد بررسی است. مجموع کتاب مورد استناد در هر ۳ دانشگاه ۶۹/۳۱ درصد، مجلات ۱۲/۲۲ درصد، پایان‌نامه‌ها

۶/۸۳ درصد، طرح پژوهشی ۵/۴۵ درصد، وب‌گاه ۰/۲۳ درصد، پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته ۰/۱۴ و سایر منابع ۵/۷۸ است.

تعداد کل منابع مورد استناد در دانشگاه تهران ۴۹۷۹ مورد (۵۰/۵۲ درصد)، دانشگاه تربیت مدرس ۲۴۳۰ (۲۴/۶۶ درصد)، و دانشگاه یزد ۲۴۴۵ مورد (۲۴/۸۱ درصد) است که در این بین بیشترین استناد مربوط به کتاب (۶۹/۳۱ درصد) و کمترین استناد مربوط به پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته (۰/۱۴ درصد) است.

جدول ۲. توزیع فراوانی منابع مورد استناد به تفکیک دانشگاه‌های مورد بررسی

منبع	دانشگاه			جمع
	تهران	تربیت مدرس	یزد	
کتاب	تعداد	۳۴۷۱	۱۷۳۵	۶۸۳۰
	درصد	۳۵/۲۲	۱۷/۶	۶۹/۳۱
مجله	تعداد	۵۶۰	۳۲۹	۱۲۰۵
	درصد	۵/۶۸	۳/۳۳	۱۲/۲۲
پایان‌نامه	تعداد	۳۰۷	۱۷۰	۶۷۴
	درصد	۳/۱۱	۱/۷۲	۶/۸۳
طرح پژوهشی	تعداد	۳۲۹	۹۴	۵۳۸
	درصد	۳/۳۳	۰/۹۵	۵/۴۵
وب‌گاه	تعداد	۱۲	۸	۲۳
	درصد	۰/۱۲	۰/۰۸	۰/۲۳
پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته	تعداد	۷	۱	۱۴
	درصد	۰/۰۷	۰/۰۱	۰/۱۴
سایر	تعداد	۲۹۳	۹۳	۵۷۰
	درصد	۲/۹۷	۰/۹۴	۵/۷۸
جمع کل	تعداد	۴۹۷۹	۲۴۳۰	۹۸۵۴
	درصد	۵۰/۵۲	۲۴/۶۶	۵۰/۵۲
میانگین		۶۹	۸۶	۷۷

پایان‌نامه‌های مورد استناد و روند موضوعی آن‌ها

به منظور بررسی روند موضوعی در پایان‌نامه‌های ارشد ابتدا از موضوعات همه پایان‌نامه‌ها به صورت کلیدواژه‌هایی فیش‌برداری و بر اساس حروف الفبا مرتب شدند و در مرحله بعد فیش‌ها در اختیار یک عضو هیئت علمی دانشگاه در رشته جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی شهری قرار گرفت تا یک متخصص موضوعی آن‌ها را در دسته‌های کلی قرار دهد. بعد از ادغام کردن برخی فیش‌ها و دسته‌بندی موضوعی آن‌ها، پایان‌نامه‌ها در ۲۰ موضوع اصلی قرار گرفتند. دسته بیستم به «سایر موضوعات» اختصاص یافت که شامل موضوعات زیر می‌شود. جغرافیا (برنامه‌ریزی شهری)، پایان‌نامه‌ها در ۲۰ موضوع اصلی قرار گرفتند. دسته بیستم به «سایر موضوعات» اختصاص یافت که شامل موضوعات زیر می‌شود: برنامه‌ریزی ناحیه‌ای (۳ پایان‌نامه)، ایجاد و تدوین شهر صنعتی (۱ پایان‌نامه)، توسعه روستایی (۲ پایان‌نامه)، توسعه اقتصادی (۱ پایان‌نامه)، توسعه پایدار (۳ پایان‌نامه)، جغرافیای شهری (۱ پایان‌نامه)، جغرافیای روستایی (۱ پایان‌نامه). پایان‌نامه‌ها بر اساس موضوعات در این ۲۰ دسته جایدهی شدند. در برخی موارد یک پایان‌نامه در ۲ یا ۳ دسته موضوعی قرار گرفت، مثل پایان‌نامه آقای مسلم رستمی از دانشگاه یزد که در دو دسته موضوعی GIS و مکان‌یابی قرار گرفت.

جدول ۳ توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها را در دسته‌های موضوعی به تفکیک سال

نشان می‌دهد. موضوعات این تقسیم‌بندی و پایان‌نامه‌های مورد استناد در این جدول به خوبی نشان داده شده است.

بر اساس جدول ۳، حوزه موضوعی توسعه فضایی و تحلیل مکانی با ۱۲/۶۷ درصد بیشترین گرایش را در بین دسته‌ها به خود اختصاص داده است. موضوعات توسعه شهری (۱۱/۷۶ درصد) و توسعه فیزیکی (۱۰/۸۶ درصد) رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند و کمترین گرایش‌ها را موضوعات مسائل طبیعی شهرها و حاشیه‌نشینی با ۲/۲۶ درصد دارا هستند. بیشترین تنوع موضوع متعلق به سال ۱۳۸۱ با ۱۷ موضوع است و سپس سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ با ۱۵ موضوع دارای بیشترین تنوع موضوعی هستند.

در جدول ۴، توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها در حوزه‌های موضوعی معین شده به تفکیک دانشگاه نشان داده شده است.

آنچه که از جدول ۴ برمی‌آید این است که کدام دانشگاه بیشتر به چه موضوعاتی گرایش نشان داده است. بر اساس داده‌های این جدول، دانشگاه تهران بیشتر به موضوع «توسعه شهری» با ۱۴/۶۵ درصد (عنوان) و سپس به موضوع «توسعه فضایی و تحلیل مکانی» با ۱۳/۸ درصد (عنوان) و در رتبه سوم به موضوع «توسعه فیزیکی» با ۱۰/۳۴ درصد (عنوان) گرایش داشته است و در مورد مدیریت شهری هیچ پایان‌نامه‌ای نوشته نشده است.

دانشگاه تربیت مدرس به موضوعات «توسعه شهری»، «توسعه فیزیکی»، و «GIS»

دسته های موضوعی	سال		توزیع فراوانی پایان نامه ها در دسته های موضوعی به تفکیک سال										جمع		
	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	تعداد	درصد
خدمات شهری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸	-
برنامه ریزی شهری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷	۱
بهسازی بافت های تاریخی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۱
توزیع فضای شهری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷	۱
توسعه شهری	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲۶	۱۱/۷۶
توسعه فضایی و تحلیل مکانی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۲	۱۲/۶۷
توسعه فیزیکی (کالبدی)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴۲	۱۰/۸۶
جمعیت شهری	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷	۳/۱۶
حاشیه نشینی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۵	۲/۳۶
رابطه شهر و روستا	-	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱۱	۴/۹۸
ساختار شهری	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷	۳/۱۶
GIS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷۱	۷/۶۹
کاربری اراضی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۲/۸۱
گردشگری و توریسم	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۲/۸۱
مدیریت شهری	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۲/۸۱
کارکرد شهرها	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۶	۲/۸۱
مسائل طبیعی شهرها	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۵	۲/۳۶
مکان یابی	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۰	۴/۵۳
منابع زیست محیطی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۵	۲/۳۶
سایر موضوعات	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۷	۳/۱۶
جمع	۹	۲	۴	۶	۶	۶	۳	۵	۱	-	-	-	-	۲۲۱	۱۰۰

جدول ۴. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها در دسته‌های موضوعی به تفکیک دانشگاه

جمع		یزد		تربیت مدرس		تهران		موضوع / دانشگاه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳/۶۱	۸	۵/۸۸	۳	۱/۸۵	۱	۳/۴۵	۴	خدمات شهری
۳/۱۶	۷	۳/۹۲	۲	۳/۷	۲	۲/۵۹	۳	برنامه‌ریزی شهری
۲/۷۱	۶	۱/۹۶	۱	۱/۸۵	۱	۳/۴۵	۴	بهسازی بافت‌های تاریخی
۳/۱۶	۷	۱/۹۶	۱	۷/۴	۴	۱/۷۲	۲	توزیع فضایی شهری
۱۱/۷۶	۲۶	۳/۹۲	۲	۱۲/۹۶	۷	۱۴/۶۵	۱۷	توسعه شهری
۱۲/۶۷	۲۸	۱۵/۶۸	۸	۷/۴	۴	۱۳/۸	۱۶	توسعه فضایی و تحلیل مکانی
۱۰/۸۶	۲۴	۸/۹	۵	۱۲/۹۶	۷	۱۰/۳۴	۲۱	توسعه فیزیکی (کالبدی)
۳/۱۶	۷	-	-	۵/۵	۳	۳/۴۵	۴	جمعیت شهری
۲/۲۶	۵	۳/۹۲	۲	۱/۸۵	۱	۱/۷۲	۲	حاشیه‌نشینی
۴/۹۸	۱۱	-	-	۹/۲۶	۵	۵/۱۷	۶	رابطه شهر و روستا
۳/۱۶	۷	۷/۸۴	۴	-	-	۲/۵۹	۳	ساختار شهری
۷/۶۹	۱۷	۷/۸۴	۴	۱۲/۹۶	۷	۵/۱۷	۶	GIS
۲/۷۱	۶	-	-	۵/۵	۳	۲/۵۹	۳	کاربری اراضی
۲/۷۱	۶	۳/۹۲	۲	۱/۸۵	۱	۲/۵۹	۳	گردشگری و توریسم
۲/۷۱	۶	۷/۸۴	۴	۳/۷	۲	-	-	مدیریت شهری
۴/۵۲	۱۰	۹/۸	۵	-	-	۴/۳۱	۵	کارکرد شهرها
۲/۲۶	۵	۱/۹۶	۱	۱/۸۵	۱	۲/۵۹	۳	مسائل طبیعی شهرها
۷/۲۳	۱۶	۵/۸۸	۳	۵/۵	۳	۸/۶۲	۱۰	مکان‌یابی
۳/۱۶	۷	۱/۹۶	۱	۱/۸۵	۱	۴/۳۱	۵	منابع زیست محیطی
۵/۴۳	۱۲	۵/۸۸	۳	۱/۸۵	۱	۶/۸۹	۸	سایر موضوعات
۱۰۰	۲۲۱	۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۵۴	۱۰۰	۱۱۶	جمع

و تحلیل مکانی» با ۱۵/۶۸ درصد (۸ عنوان) رتبه اول را کسب کرده است و موضوعات «توسعه فیزیکی» و «کارکرد شهرها» به‌طور مشترک دومین رتبه را از لحاظ میزان گرایش به خود اختصاص داده‌اند. در دانشگاه یزد در

با درصد مساوی ۱۲/۹۶ بیشتر گرایش را داشته است و در حوزه موضوعی «ساختار شهری» و «کارکرد شهرها»، پایان‌نامه‌ای نداشته است.

در دانشگاه یزد موضوع «توسعه فضایی

جدول ۵. پایان‌نامه‌هایی که بیشترین میزان استناد را در طول سال‌های مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند.

پایان‌نامه	دانشگاه	تهران	تربیت مدرس	یزد	حوزه موضوعی
زنگی‌آبادی، علی (۱۳۷۱)			۱۰		توسعه فیزیکی (کالبدی) توسعه فضایی و تحلیل مکانی
موسوی، میرنجف (۱۳۸۲)				۸	توسعه فضایی و تحلیل مکانی
رهنما چادرنشین (۱۳۷۰)			۷		توسعه شهری
احمدی پور (۱۳۷۰)			۴		حاشیه‌نشینی - جمعیت شهری
قهرایی (۱۳۷۰)			۴		توسعه شهری
صمدی (۱۳۸۰)				۳	GIS - برنامه‌ریزی شهری - مکان‌یابی - خدمات شهری
سرور (۱۳۸۱)			۳		GIS - مکان‌یابی
غفاری گیلانده (۱۳۸۰)			۳		GIS - کاربری اراضی
خلیلی جویباری (۱۳۷۷)		۳			توسعه فیزیکی (کالبدی)
عبادی (۱۳۷۸)		۳			توسعه فضایی و تحلیل مکانی - بهسازی بافت‌های تاریخی
امیریان (۱۳۷۸)		۳			توسعه شهری
زرافشان (۱۳۸۳)			۲		توزیع فضایی شهری - کارکرد شهرها
نوابی (۱۳۸۲)			۲		مدیریت شهری
فلاح مرواری (۱۳۸۲)			۲		مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی شهرها
کشاوری (۱۳۷۸)		۲			توسعه شهری - منابع زیست محیطی
شیخی (۱۳۷۸)		۲			توسعه شهری - منابع زیست محیطی
جعفری‌پناه (۱۳۸۰)				۲	گردشگری و توریسم

مورد استناد، اطلاعات مربوط در جدول ۵ گردآوری شد. این جدول پایان‌نامه‌هایی را که بیشترین میزان استناد را به خود اختصاص داده‌اند، نشان می‌دهد. بیشترین استناد مربوط به پایان‌نامه آقای علی زنگی‌آبادی در سال ۱۳۷۱ با ۱۰ بار مورد استناد قرار گرفتن است.

مورد موضوعات «جمعیت شهری»، «رابطه شهر و روستا» و «کاربری اراضی» پایان‌نامه‌ای نوشته نشده است.

پربسامدترین پایان‌نامه‌های مورد استناد به منظور بررسی پربسامدترین پایان‌نامه‌های

جدول ۶. میزان حضور پایان‌نامه‌های جغرافیای شهری در منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های این رشته در سه دانشگاه مورد بررسی

تعداد کل	تربیت مدرس	تهران	دانشگاه یزد	
۱۳۲	۲۸	۷۲	۳۲	تعداد کل پایان‌نامه‌های جغرافیای شهری
۴۵	۱۳	۱۷	۱۵	تعداد پایان‌نامه‌های جغرافیای شهری مورد استناد
۳۴/۰۹	۴۶/۴۳	۲۳/۶۱	۴۶/۸۷	درصد

آن‌ها زیاد استناد شده و اعداد بین ۷ تا ۹ را به خود اختصاص داده‌اند و در نهایت پایان‌نامه‌هایی که به آن‌ها خیلی استناد شده و در گروه ۱۰-۱۲ قرار گرفته‌اند. از مجموع ۴۶ پایان‌نامه مورد استناد، به ۴۱ پایان‌نامه، کم، به ۲ پایان‌نامه در حد متوسط و همچنین به ۲ پایان‌نامه، زیاد، و به یک پایان‌نامه، خیلی زیاد استناد شده است که البته از ۴۱ پایان‌نامه‌ای که بین ۱ تا ۳ استناد را به خود اختصاص داده‌اند، ۱۷ پایان‌نامه به دانشگاه تهران، ۱۴ پایان‌نامه به دانشگاه یزد و ۱۰ پایان‌نامه به دانشگاه تربیت مدرس تعلق دارد. ۲ پایان‌نامه‌ای که در حد متوسط مورد استناد قرار گرفته‌اند، به دانشگاه تربیت مدرس تعلق دارد و ۲ پایان‌نامه‌ای که در حد زیاد مورد استناد قرار گرفته است به دانشگاه‌های یزد و تربیت مدرس اختصاص دارد و بالاخره پایان‌نامه‌ای که خیلی زیاد به آن استناد شده متعلق به دانشگاه تربیت مدرس بوده است.

در نتیجه پایان‌نامه‌هایی که زیاد، خیلی زیاد و در حد متوسط به آن‌ها استناد شده است، بیشتر متعلق به دانشگاه تربیت مدرس است.

از جدول ۶، مشخص می‌شود که در

پایان‌نامه‌های آقای موسوی در سال ۱۳۸۲ با ۸ بار و آقای رهنما چادرشین در سال ۱۳۷۰ با ۷ بار مورد استناد قرار گرفتن رتبه‌های دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

پایان‌نامه آقای زنگی‌آبادی در موضوعات «توسعه فیزیکی (کالبدی)» و «توسعه فضایی و تحلیل مکانی» قرار می‌گیرد و پایان‌نامه آقای موسوی نیز در دسته موضوعی «توسعه فضایی و تحلیل مکانی» قرار می‌گیرد. «توسعه شهری» موضوع پایان‌نامه آقای رهنما چادرشین است که از نظر مورد استناد قرار گرفتن در رتبه سوم قرار گرفته بود. چنان‌چه در مبحث قبل ذکر شد دسته موضوعی «توسعه فضایی و تحلیل مکانی» با ۲۸ عنوان بیشترین گرایش را به خود اختصاص داده بود.

به منظور رتبه‌بندی پایان‌نامه‌های مورد استناد (به لحاظ میزان استنادی که به آن‌ها شده است: کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) به چهار گروه طبقه‌بندی شدند. گروه اول که ۱ تا ۳ استناد را به خود اختصاص داده‌اند و در گروه پایان‌نامه‌هایی هستند که به آن‌ها کم استناد شده، گروه دوم پایان‌نامه‌هایی هستند که بین ۴ تا ۶ استناد به آن‌ها شده و جزء پایان‌نامه‌هایی هستند که در حد متوسط قرار دارند، گروه سوم پایان‌نامه‌هایی که به

سه دانشگاه مورد بررسی فقط ۳۴ درصد از پایان‌نامه‌ها مورد استناد پایان‌نامه‌های این رشته قرار گرفته‌اند.

در این مورد دانشگاه یزد با ۴۶/۸۷ درصد بالاترین میزان را به خود اختصاص داده است و دانشگاه تهران با ۲۳/۶۱ درصد پایین‌ترین میزان را دارد و دانشگاه تربیت مدرس با درصدی نزدیک به دانشگاه یزد (۴۶/۴۳ درصد) رتبه دوم را به خود اختصاص داده است.

عامل اثرگذار

عامل اثرگذار یک مجله از نسبت بین تعداد استناد دریافتی به مقالات انتشار یافته در یک مجله در طول یک دوره زمانی معین که معمولاً یک دوره ۲ ساله در نظر گرفته شده است، محاسبه می‌شود. در این پژوهش پایان‌نامه‌های سه دانشگاه مورد بررسی جایگزین مقالات مجلات شده است. در نتیجه، فرمول اشاره شده به صورت زیر تغییر یافته است:

دوم شامل کل پایان‌نامه‌های موجود در ۲ سال مورد بررسی است و ردیف سوم که در حقیقت حاصل تقسیم داده‌های ردیف اول به دوم است، عامل اثرگذار سال موردنظر را نشان می‌دهد. ردیف چهارم نیز نشانگر میزان درصدی آن است. این چهار ردیف طی سال‌های ۱۳۶۹-۱۳۸۴ به همین ترتیب تکرار و محاسبه شده است.

نتایج حاصل در جدول بالا به صورت نمودار شکل ۱ نمایش داده می‌شود. این نمودار در حقیقت عامل اثرگذار این ۳ دانشگاه را در مقایسه با یکدیگر نشان می‌دهد.

پس از این سال یک روند افت و خیز از خود نشان می‌دهد.

شکل فوق بیانگر این مطلب است که پایان‌نامه‌های دانشگاه تهران با عامل اثرگذار ۱۴ در سال ۱۳۷۹ حضور خود را در فهرست مأخذ و منابع پایان‌نامه‌ها شروع کرده‌اند، در سال ۱۳۸۰ عامل اثرگذار خود را تا سقف ۲۳ افزایش می‌دهد و تا سال ۱۳۸۴ روند افت و خیزی را طی کرده است. به طوری که در

$$\text{تعداد استنادهای سال } y \text{ به پایان‌نامه‌های دانشگاه } X \text{ در سال‌های } (y-) \text{ و } (y-) = \frac{\text{تعداد کل پایان‌نامه‌های دانشگاه } X \text{ در سال‌های } (y-) \text{ و } (y-)}{\text{عامل اثرگذار}}$$

سال ۱۳۸۴ به عامل اثرگذار ۷ کاهش می‌یابد، در واقع نصف شده است.

استناد به پایان‌نامه‌های دانشگاه تربیت مدرس از سال ۱۳۷۰ با عامل اثرگذار ۵۰ آغاز می‌شود و بعد از سال ۱۳۷۳ تا سال ۱۳۸۲ یک رکود ۸ ساله را طی می‌کند. در

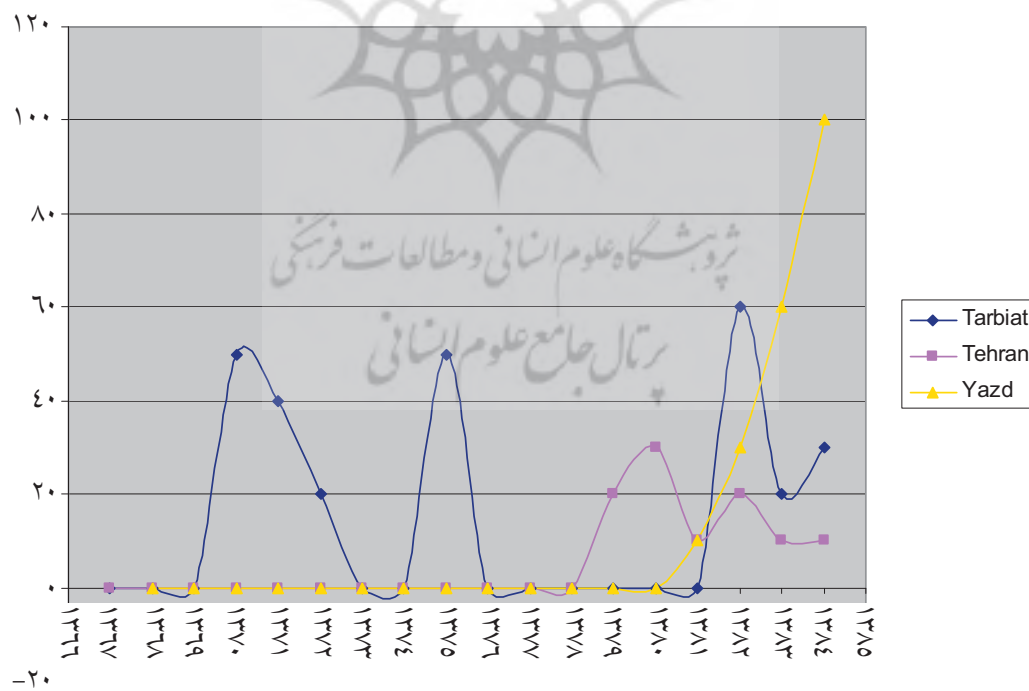
ردیف افقی جدول ۷، سال‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد که ردیف هر سال، خود، ۴ ردیف دیگر را دربرمی‌گیرد. ردیف اول، پایان‌نامه‌هایی را نشان می‌دهد که در سال‌های $y-$ و $y-$ مورد استناد پایان‌نامه‌های سال y قرار گرفته‌اند. ردیف

جدول ۷. عامل اثرگذار محاسبه شده در هر سال

جمع	یزد	تربیت مدرس	تهران	دانشگاه
				عامل اثرگذار در هر سال
۰	۰	۰	۰	استنادهای سال ۱۳۶۹ به پایان‌نامه‌های ۱۳۶۷-۱۳۶۸
۸	۰	۰	۸	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۶۷-۱۳۶۸
۰	۰	۰	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۶۹
۰	۰	۰	۰	درصد
۱	۰	۱	۰	استنادهای سال ۱۳۷۰ به پایان‌نامه‌های ۱۳۶۸-۱۳۶۹
۴	۰	۲	۲	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۶۸-۱۳۶۹
۰/۲۵	۰	۰/۵	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۰
۲۵	۰	۵۰	۰	درصد
۲	۰	۲	۰	استنادهای سال ۱۳۷۱ به پایان‌نامه‌های ۱۳۶۹-۱۳۷۰
۶	۰	۵	۱	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۶۹-۱۳۷۰
۰/۳	۰	۰/۴	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۱
۳۰	۰	۴۰	۰	درصد
۱	۰	۱	۰	استنادهای سال ۱۳۷۲ به پایان‌نامه‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۱
۸	۰	۴	۴	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۷۰-۱۳۷۱
۰/۱۳	۰	۰/۲۵	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۲
۱۳	۰	۲۵	۰	درصد
۱	۰	۱	۰	استنادهای سال ۱۳۷۳ به پایان‌نامه‌های ۱۳۷۱-۱۳۷۲
۶	۰	۲	۴	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۷۱-۱۳۷۲
۰/۱۷	۰	۰/۵	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۳
۱۷	۰	۵۰	۰	درصد
۰	۰	۰	۰	استنادهای سال ۱۳۷۴ به پایان‌نامه‌های ۱۳۷۲-۱۳۷۳
۶	۰	۳	۳	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۷۲-۱۳۷۳
۰	۰	۰	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۴
۰	۰	۰	۰	درصد
۰	۰	۰	۰	استنادهای سال ۱۳۷۵ به پایان‌نامه‌های ۱۳۷۳-۱۳۷۴
۵	۰	۲	۳	تعداد کل پایان‌نامه‌ها در ۱۳۷۳-۱۳۷۴
۰	۰	۰	۰	عامل اثرگذار در سال ۱۳۷۵
۰	۰	۰	۰	درصد

جمع	یزد	تربیت مدرس	تهران	دانشگاه
				عامل اثر گذار در هر سال
۰	۰	۰	۰	استندهای سال ۱۳۷۶ به پایان نامه های ۱۳۷۴-۱۳۷۵
۱	۰	۰	۱	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۴-۱۳۷۵
۰	۰	۰	۰	عامل اثر گذار در سال ۱۳۷۶
۰	۰	۰	۰	درصد
۰	۰	۰	۰	استندهای سال ۱۳۷۷ به پایان نامه های ۱۳۷۵-۱۳۷۶
۱	۰	۰	۱	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۵-۱۳۷۶
۰	۰	۰	۰	عامل اثر گذار در سال ۱۳۷۷
۰	۰	۰	۰	درصد
۰	۰	۰	۰	استندهای سال ۱۳۷۸ به پایان نامه های ۱۳۷۶-۱۳۷۷
۴	۰	۰	۴	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۶-۱۳۷۷
۰	۰	۰	۰	عامل اثر گذار در سال ۱۳۷۸
۰	۰	۰	۰	درصد
۲	۰	۰	۲	استندهای سال ۱۳۷۹ به پایان نامه های ۱۳۷۷-۱۳۷۸
۱۴	۰	۰	۱۴	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۷-۱۳۷۸
۰/۱۴	۰	۰	۰/۱۴	عامل اثر گذار در سال ۱۳۷۹
۱۴	۰	۰	۱۴	درصد
۴	۰	۰	۴	استندهای سال ۱۳۸۰ به پایان نامه های ۱۳۷۸-۱۳۷۹
۲۳	۵	۰	۱۸	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۸-۱۳۷۹
۰/۱۷	۰	۰	۰/۲۲	عامل اثر گذار در سال ۱۳۸۰
۱۷	۰	۰	۲۲	درصد
۲	۱	۰	۱	استندهای سال ۱۳۸۱ به پایان نامه های ۱۳۷۹-۱۳۸۰
۲۷	۹	۲	۱۶	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۷۹-۱۳۸۰
۰/۰۷	۰/۱۱	۰	۰/۰۶	عامل اثر گذار در سال ۱۳۸۱
۷	۱۱	۰	۶	درصد
۱۰	۳	۵	۲	استندهای سال ۱۳۸۲ به پایان نامه های ۱۳۸۰-۱۳۸۱
۳۰	۷	۸	۱۵	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۸۰-۱۳۸۱

جمع	یزد	تربیت مدرس	تهران	دانشگاه
				عامل اثر گذار در هر سال
۰/۳۳	۰/۴۳	۰/۶۲	۰/۱۳	عامل اثر گذار در سال ۱۳۸۲
۳۳	۴۳	۶۲	۱۳	درصد
۸	۵	۲	۱	استندهای سال ۱۳۸۳ به پایان نامه های ۱۳۸۱-۱۳۸۲
۳۴	۸	۱۱	۱۵	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۸۱-۱۳۸۲
۰/۲۳	۰/۶۲	۰/۱۸	۰/۰۷	عامل اثر گذار در سال ۱۳۸۳
۲۳	۶۲	۱۸	۷	درصد
۱۳	۱۰	۲	۱	استندهای سال ۱۳۸۴ به پایان نامه های ۱۳۸۲-۱۳۸۳
۳۱	۱۰	۷	۱۴	تعداد کل پایان نامه ها در ۱۳۸۲-۱۳۸۳
۰/۴۲	۱	۰/۲۸	۰/۰۷	عامل اثر گذار در سال ۱۳۸۴
۴۲	۱۰۰	۲۸	۷	درصد

شکل ۱. نمودار عامل اثر گذار در سه دانشگاه مورد بررسی به تفکیک سال